

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на Сяо Дзуо (Xiao Zuo)

редовен докторант към катедра „История на България”

в Историческия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски”

на тема „Българо-югославските отношения (1953 - края на 60-те години)” за

придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше

образование „Хуманитарни науки“, професионално направление 2.2. „История и

археология“ (Съвременна българска история)

от проф. д-р Румяна Маринова-Христиди, председател на научното жури съгласно

Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 38-648/09.10.2025 г.

Дисертационният труд на Сяо Дзуо е посветен на българо-югославските отношения от 1953 г. до края на 60-те години. Дълбоко съм впечатлена от това, че чуждестранен колега и то от далечна държава като Китай, е избрала да разработи своя дисертационен труд върху много специфична, балканска тематика. Изборът на темата, владеенето на български език, хубавият стил, структура и плътност на работата, заслужават адмирации. Въпреки факта, че политическите отношения между България и Югославия са добре разработени в историографията, то на икономическите и културните аспекти в посочения период е обръщано малко внимание. В този смисъл дисертацията има своите приноси и запълва определени празнини. Докторантката смело е обхванала политическите, икономическите и културните взаимодействия между двете страни, както и много противоречивия и понякога труден за разбиране от чуждестранния наблюдател и изследовател македонски въпрос. Забележително е, че Сяо познава отлично историографията по темата, използва литература на български, сръбски и английски език. Безспорен принос на дисертацията е и използването на архивни

материали от няколко български архива. Текстът и научният апарат са оформени по стандарта на Историческия факултет, цитиранията и бележките са коректни. Към много добре структурирания и приятен за четене текст на дисертацията може да добавим и това, че докторантката има и вече осъществени публикации на английски и китайски език, свързани с българската история в периода на социализма.

Текстът на дисертационния труд се състои от четири глави с 19 параграфа (с наличие и на подпараграфи), заключение, библиография и приложения и е с общ обем от 245 страници.

В увода са обосновани значимостта на темата, хронологичните граници на изследването, поставените акценти върху политическите, икономическите и културните контакти между България и Югославия в разглеждания период. Поставени са целите и задачите на изследването, а именно „да преосмисли доминиращата наративно фокусировка върху политическите и идеологически напрежения“, като разшири погледа върху икономическите и културните аспекти на двустранните отношения. Докторантката обаче не се изкушава да изключи от своето изследване сложния Македонски въпрос, а напротив, отдава му необходимото внимание, което е сериозно предизвикателство за изследовател, който идва от държава, която се намира в напълно различен исторически, географски и геополитически контекст. Тази смелост на Сяо Дзуо заслужава адмирации, още повече че тя коректно и професионално е подходила към темата.

Забележителен е историографският преглед, който докторантката прави. Тя доказва, че познава отлично авторите, които са изследвали тази тематика, но също така и издадените документални сборници, сборници от конференции, икономически изследвания за състоянието на България и Югославия в този период. Съвестното и

коректно цитиране на тези автори също допринася за професионалния облик на дисертационния труд.

Първа глава проследява динамиката на отношенията между България и Югославия, различните етапи през които те преминават, като това е поставено в контекста на идеологическите рамки и на международните събития. Подходът е хронологичен и обособява няколко периода: разрывът от 1948-1953 г. и опитите за нормализиране на отношенията след това; изострянето след събитията в Унгария от 1956 г. и задълбочаването на идеологическото противопоставяне; подобряването на отношенията в периода 1962-1967 г.; отново обтягането им в края на 60-те години, както и застоят и недоверието в двустранните отношения от 70-те и 80-те години. Текстът върви логично и обосновано. В своя разказ докторантката показва, че отлично познава българската историография по темата, но използва също така и сръбски източници, което не само придава по-голяма плътност на изследването, но и внася различна гледна точка.

Втората глава от дисертацията е посветена на централния въпрос в българо-югославските отношения, а именно „Македонският въпрос“. Отделните параграфи проследяват генезиса на българската позиция, различните виждания и вътрешни дебати, преразглеждането на политиката през 1963 г., взаимното недоверие, пропаганда и ограничен напредък в двустранните контакти. Авторката аргументира 1967 г. като особено важна, основавайки се на това, че тогава на признатите на Мартенския пленум от 1963 г. грешки и ревизирани позиции се дава публичност. През 1967 г. вече открито се артикулира още тогава формулираната теза, че македонско малцинство в Пиринска Македония няма. Важна част от тази глава е и разделът за статута на българското население в Югославия.

Третата глава е най-обемната, посветена е на икономическите връзки между двете държави и е приносна, тъй като търговските отношения не са разглеждани подробно в

историографията. Отлично впечатление прави използваният голям обем от архивни документи от фондовете на Министерствата на външната търговия (ЦДА, ф. 259) и Министерството на търговията (ЦДА, Ф. 473), както и приложените общо 15 статистически таблици. Докторантката задълбочено анализира разликите в икономическите системи на България (централизираната планова икономика) и Югославия (либерална, пазарно ориентирана) и асиметрията до която те водят. Приносен характер има анализът на външнотърговската практика на двете държави, влиянието на СИВ, търговията с капиталистическите държави. Още един плюс на тази глава, че икономическите връзки са поставени в контекста на политическите параметри, като в това отношение Сяо Дзуо е направила сполучливи паралели, сравнения, анализи. Многобройните статистически данни, които докторантката привежда са много полезни, онагледяват изводите и обогатяват картината по темата.

Четвъртата глава поставя акцента върху културните връзки между двете държави. Въпреки че темата за културата обикновено се счита за второстепенна в двустранните отношения, всъщност тя е много илюстративна за политическите такива, а и много интересна, тъй като поради спецификата си позволява някои по-свободни интерпретации и наблюдения, извън строго политическия контекст. Безспорен принос на тази глава са използваните многобройни документи от архива на Комитета за приятелство и културни отношения с чужбина (ЦДА, Ф. 363), подкрепени и с документи от архива на МВНР. Текстът отново върви хронологично по периоди, но би спечелил ако към него се прибавят и документи на Министерството на просветата (Ф.142), тъй като по линия на образованието могат да се проследят важни процеси. В тази глава акцентът е върху мястото на Югославия в българската културна политика, а основните изводи отново са в посока на това, че политическото недоверие и различията в позиционирането на двете

държави по времето на Студената война са причина за не особено успешната културна дипломация.

В обемното заключение докторантката прави аргументирани изводи и анализи, някои от които са оригинални, като например твърдението, че България, като малка държава в съветския блок, се е ориентирала към балансиране между идеологическото подчинение, геополитическата реалност и националните интереси. Тези свои изводи Сяо Дзуо илюстрира именно чрез българо-югославските отношения и особено чрез политиката и дипломацията по „Македонския въпрос“. Авторката предлага и аналитичен модел за интерпретация на външнополитическо поведение в рамките на социалистическия лагер, изграден на три основи – идеология, прагматизъм и национален интерес. Тя демонстрира умения за работа с голям масив от архивни документи, за синтезиране и структуриране на историческа информация и за оформяне на аналитичен и подреден исторически текст, който представлява самостоятелно научно изследване. Специално внимание заслужава богатият архивен материал, който тя е използвала – документи от Министерството на външната търговия, Министерството на търговията, МВНР, Комитета за приятелство и културни връзки с чужбина (съхраняван в ЦДА), което допринася за високата стойност на труда. Основен негов принос е излизането от рамките на идеологическите и политическите параметри и обогатяването им с икономическите и културните аспекти на българо-югославските отношения. Едновременно с това те са поставени в необходимия исторически контекст на Студената война и позиционирането на България и Югославия в него.

Авторефератът, който докторантката Сяо Дзуо е представила е в обем от 19 страници и обективно представя съдържанието, структурата и изводите на дисертацията.

В заключение бих искала да поздравя Сяо Дзуо за смелия подход, усърдната работа, положените сериозни усилия и отличните резултати от тях. Нейното изследване

напълно отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. То представлява самостоятелен дисертационен труд с приносен характер, което ми дава основание убедено подкрепя да ѝ бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“.

12 декември 2025 г.

Проф. д-р Румяна Маринова-Христиди